

Ніценко В.С.,
к.е.н., доцент
Міжнародний гуманітарний університет
e-mail: nicik11071981@yandex.ru

Обнявко О.В.,
к.е.н., доцент
Одеський національний економічний університет

Цуканов О.Ю.,
к.е.н., доцент

Кравчук А.О.,
асистент
Одеський державний аграрний університет

КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРАКТИЧНИЙ ПОГЛЯД

Анотація: Робота містить глибокий концептуальний аналіз основ кредиторської заборгованості, що ґрунтується на дослідженнях провідних вітчизняних вчених. На основі даних сільськогосподарських підприємств Ананівського району Одеської області проведено аналіз кредиторської заборгованості, її співвідношення з дебіторською.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість, зобов'язання, сільськогосподарське підприємство, фінансова незалежність, ліквідність

Постановка проблеми. В умовах недостатнього забезпечення сільськогосподарських підприємств оборотними засобами, зростання кредиторської заборгованості стає поширеним явищем. Дане явище виникає внаслідок встановлення господарських відносин між підприємствами агропромислового комплексу. У процесі діяльності не завжди здійснюється розрахунок відразу, що передбачає виникнення зобов'язань підприємства, що призводять до кредиторської заборгованості. Відсутність майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дає їм змогу ухилятися від взаєморозрахунків з партнерами.

В свою чергу, платіжна криза підприємства впливає на несвоечасну сплату державних зобов'язань, які здійснюються за рахунок бюджету.

Досвід показує, що швидкість проведення розрахункових операцій може змінюватись від кількох днів до кількох годин, що стало можливим завдяки введенню системи електронної пошти між банками та спеціальних карток. Чим

швидше відбувається процес розрахунків, тим ефективніше працює економіка. Важливу роль в цьому відіграє правильна організація обліку розрахункових операцій, який має здійснюватися з урахуванням чинного законодавства і практики роботи підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми обліку розрахункових операцій з кредиторами постійно знаходяться в центрі уваги науковців. Вагомий внесок у їх дослідження зробили наступні вітчизняні вчені: І.О. Белебека, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, М.Я. Дем'яненко, М.М. Коцупатрий, М.В. Кужельний, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, Л.К. Сук; зарубіжні вчені: І.О. Басманів, П.С. Безруких, В.Б. Івашкевич, В.К. Родословець, Я.В. Соколов та ін. Їх дослідження спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних з зобов'язаннями, що виникають у ході операційної й іншої діяльності сільськогосподарських підприємств.

Метою статті є аналіз концептуальних підходів до проблеми кредиторської заборгованості та обґрунтування заходів по об'єкту дослідження.

Виклад основного матеріалу. Найбільш актуальним, в сучасних умовах, перед усіма господарськими суб'єктами є питання обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, тому що реалізацією товарів постачальник завершає процес кругообігу оборотних засобів підприємства.

Алексеева А.В. визначила, що в процесі виробничої діяльності кожне підприємство постійно веде розрахунки з різними юридичними та фізичними особами. Підприємство виробляє продукцію, яка потрібна не йому самому, а комусь іншому. У нашому суспільстві всі між

собою пов'язані. Лише сільське господарство має ту особливість, що тут значна частина виробленої продукції залишається для внутрішнього споживання — продукти харчування потрібні також самим виробникам, а насіння та корми споживаються у наступному циклі виробництва.

У процесі діяльності, підприємства повинні купувати матеріальні цінності: сировину, пальне, запасні частини, різні товари тощо, оплачувати за виконані роботи і послуги. На цій стадії виникають широкі розрахункові відносини з постачальниками та підрядниками [1, с. 4].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Програми реформування системи бухгалтерського обліку з застосуванням міжнародних стандартів» від 28 жовтня 1998 р. №1706 Федерацією професійних бухгалтерів і аудиторів України був розроблений, а наказом Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. №291 затверджений новий загальнонаціональний План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств.

Новим Планом рахунків передбачено наступний рахунок для обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками: 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

На думку Іванюти П.В., постачальники (підрядники) — це підприємства, що відвантажують продукцію (виконують роботи, надають послуги) покупцям. Основою взаємовідносин між постачальниками і покупцями є договори (контракти) купівлі-продажу товарно-матеріальних цінностей, договори підряду на виконання різних робіт, надання послуг тощо [2].

Камінська Т.Г. зазначає, що для перевірки правильності даних аналітичного обліку синтетичні записи із карток переносять в оборотну відомість. Сума по оборотній відомості повинна відповідати сальдо по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». В бухгалтерії підприємства ведеться облік по постачальникам.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» використовується в бухгалтерському обліку для наступних цілей:

— для відображення розрахунків за отримані товарно-матеріальні цінності, розрахункові документи, які підлягають оплаті через банк;

— для відображення розрахунків за виконані роботи та послуги;

— для відображення розрахунків за товарно-матеріальні цінності, роботи і послуги, по яким розрахункові документи від постачальників або підрядників не поступили;

— для відображення розрахунків по переводам, а також всім видам послуг зв'язку.

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками повинен виконувати такі завдання:

— дотримання чинного законодавства та порядку розрахункових відносин;

— своєчасне здійснення розрахунків і запобігання випадкам прострочення сум кредиторської заборгованості;

— контроль за дотриманням розрахункової дисципліни;

— інформація керівництва підприємства для своєчасного і правильного прийняття управлінських рішень [3, с. 85].

Як визначила Кліменко О.В., дуже важливим елементом в бухгалтерському обліку являється контроль розрахунків з постачальниками і підрядниками за матеріальні цінності і послуги та визначила наступні основні напрями і послідовність такої перевірки:

1. Контроль наявності і правильності оформлення документів, визначають права, обов'язки сторін з постачання матеріальних ресурсів, виконання різних видів послуг.

2. Реальності і правильності відображення заборгованості в балансі, книзі головних рахунків.

3. Контроль правомірності виникнення боргу, реальності причин і строків виникнення заборгованості (несплаченої в строк, з простроченим терміном позовної давності, спірної, суперечної, безнадійної до погашення).

4. Оцінка стану контролю з боку бухгалтерії за розрахунками з постачальниками.

5. Контроль доцільності придбання матеріальних цінностей, реальності розрахунків.

6. Контроль правильності визначення сум до сплати в рахунках/фактурах за матеріальні цінності.

7. Контроль рахунків-фактур за надані послуги (транспортні послуги, споживання води та електроенергії, комунальні послуги, послуги зв'язку і т.п.).

8. Контроль обґрунтованості бухгалтерських записів у поточному бухгалтерському обліку за журналом-ордером № 6 [4].

Крисюк В.І. вказує, що перевірка розрахунків з постачальниками та підрядниками починається з ознайомлення з організацією постачання, установлення наявності господарських угод, аналізу їх інформації на предмет відповідності чинному законодавству про підприємництво в розрізі прав, обов'язків сторін, їх відповідальності за невиконання, у разі виникнення збитків, втрат, порядку їх відшкодування [5].

Дугар Т.Є. зазначає, що здійснюючи документальний контроль у бухгалтерії, необхідно встановити методом порівняння даних, чи відповідають залишки на одну й ту саму дату синтетичного

рахунку 63 в Книзі головних рахунків даним поточного обліку в журналі-ордері № 6 з цього рахунку в цілому, виходячи з даних аналітичного обліку по постачальникам. При наявності відхилень треба перевірити реальність і документальну обґрунтованість заборгованості по кожному постачальнику. Причинами відхилень можуть бути запусненість обліку розрахунків або зловживання [6].

Згідно положення 11 «Зобов'язання», дані про стан заборгованості на звітні місячні, квартальні дати узагальнюються в аналітичній таблиці, де така інформація систематизується за видами заборгованості:

- 1) несплачена в строк (до 1 місяця, до 3 місяців, до 6 місяців, більше року);
- 2) з простроченим терміном позовної давності;
- 3) спірна (суперечна);
- 4) безнадійна до погашення.

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками повинна забезпечити:

- своєчасну перевірку розрахунків з постачальниками та підрядниками;
- попередження просрочки кредиторської заборгованості [7].

Деєва Н.М. визначає, що надходження товарів від постачальників оформляється на підставі товарно-транспортних накладних (ТТН), рахунків-фактур, вантажних митних декларацій тощо. ТТН виписують при доставці товарів автомобільним транспортом. При доставці товарів залізничним транспортом виписують залізничну накладну, морським транспортом — коносамент.

Приймання виконаних підрядником робіт і послуг оформляється, як правило, актами прийому робіт (послуг), у яких наводяться відомості про обсяг, якість і терміни виконаних робіт (послуг) та їхню вартість. Окремі роботи (послуги) можуть оформлятися іншими встановленими для них документами (квитанції, замовлення тощо). Належним чином оформлені документи підписуються стороною, яка передає, і стороною, яка приймає [8].

Розрахунки з постачальниками (підрядниками) ведуться, як правило, в безготівковій формі. Основним документом в розрахунках є рахунок-фактура.

Він є підставою для оформлення відповідних банківських розрахункових документів: платіжних доручень, платіжних-вимог доручень, розрахункових чеків. Взагалі ж, розрахункові операції можна класифікувати за всілякими ознаками. Більшість з них не цікаві і не потрібні бухгалтеру. Тому, Гаркавін Р. у своїй статті наводить класифікацію розрахункових операцій, яка, на його думку, найбільш оптимальна, відповідає сучасним уявленням про види розрахунків і структурі Плану рахунків [9].

Отже, розрахунки можна класифікувати на:

I. Розрахунки з юридичними особами:

1) сторонніми, такими, що не належать (ні частково, ні цілком) підприємству:

а) постачальниками і підрядчиками:

— вітчизняними (готівка, безготівкові, бартерні та інші);

— іноземними (готівка, безготівкові, бартерні та інші);

б) покупцями і замовниками:

— вітчизняними (готівка, безготівкові, бартерні та інші);

— іноземними (готівка, безготівкові, бартерні та інші);

в) засновниками (учасниками, акціонерами):

— вітчизняними по внесках до статутного капіталу та виплаті дивідендів (відсотків) (готівка, безготівкові, та інші);

— іноземними по внесках до статутного капіталу та виплаті дивідендів (відсотків) (готівка, безготівкові, бартерні та інші);

г) податковими органами по податках і платежах (безготівкові та інші);

д) органами соціального страхування та пенсійного забезпечення (безготівкові та інші);

е) іншими підприємствами, установами й організаціями по інших операціях (готівка, безготівкові, бартерні та інші);

2) сторонньому, такому, що не належить підприємству (дочірніми) (по взаємних поставках, фінансуванню й іншим).

II. Розрахунки з фізичними особами:

1) з працівниками підприємства:

а) по оплаті праці (готівка, безготівкові та інші);

б) по підзвітних сумах (готівка, безготівкові та інші);

в) по соціальному страхуванню (готівка, безготівкові та інші);

г) по внесках до статутного капіталу (готівка, безготівкові та інші);

д) по інших операціях (аліментарам, кредитам і іншим) (готівка, безготівкові та інші);

2) зі сторонніми громадянами:

а) постачальниками і підрядчиками:

— вітчизняними (готівка, безготівкові та інші);

— іноземними (готівка, безготівкові та інші);

б) покупцями та замовниками:

— вітчизняними (готівка, безготівкові та інші);

— іноземними (готівка, безготівкові та інші);

в) засновниками (учасниками, акціонерами):

— вітчизняними по внесках до статутного капіталу та виплаті дивідендів (відсотків) (готівка, безготівкові та інші);

— іноземними по внесках до статутного капіталу та виплаті дивідендів (відсотків) (готівка, безготівкові та інші);

г) з іншими громадянами (готівка, безготівкові та інші).

Професор Огійчук М.Ф. зазначає, що постачальниками (підрядниками) є підприємства, що відвантажують продукцію (виконують роботи, надають послуги) покупцям. По відношенню до постачальників підприємства-споживачі завжди виступають покупцями їхніх товарно-матеріальних цінностей, різних послуг, включаючи отримання електроенергії, газу, води, автопослуг, послуг зв'язку, послуг з переробки матеріальних цінностей тощо [10, с. 312].

Також визначає зобов'язання як заборгованість підприємства, яка виникла в результаті минулих подій і погашення якої, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Автори Плаксієнко В.Я., Письмаченко Л.М. та Рябий Є.А. дають наступне визначення зобов'язанню — це заборгованість сільськогосподарського підприємства, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приводить до зменшення ресурсів підприємства, що утілюють в собі економічні вигоди [11].

Кредиторська заборгованість (зобов'язання) виникає, якщо товари отримані, роботи або послуги виконані, а оплата за них не проведена або це заборгованість підприємства банку за отриманий кредит.

В ринкових умовах господарювання, фінансовий стан кожного господарюючого суб'єкта залежить від його взаємовідносин з іншими суб'єктами господарювання. Проведення операцій, пов'язаних із зобов'язаннями, полягає у встановленні достовірності певних даних відносно наявності зобов'язань перед кредиторами, повноти і своєчасності відображення первинних даних в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку зобов'язань і його відповідності прийнятій обліковій політиці, національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку, реальності наявних зобов'язань, законності і доцільності проведених розрахунків, достовірності відображення стану зобов'язань у звітності господарюючого суб'єкта.

Чіткий облік розрахунків з покупцями і замовниками — це необхідний елемент управління підприємства, економічно обґрунтований облік розрахунків з покупцями і замовниками — це необхідний елемент управління підприємства. Управління — це, перш за все, передбачати: хід виконання виробничої програми, відхилення від плану і завданих параметрів, напрямки перспективного розвитку підприємства після прийняття відповідних управлінських рішень.

Повертаючись до витоків бухгалтерського обліку, слід зауважити, що одним з перших завдань обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, на думку Артюнова О.Л., виступає фіксація інформації про розрахунки між підприємствами та різних заборгованостей, що виникають в процесі господарської діяльності вчасне відслідковування змін обсягів, форм, видів розрахунків, часткова автоматизації проведення розрахунків та їх відображення в обліку, способи удосконалювання їх обліку [12].

На думку Глушкова С.В., на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» ведеться облік розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги. За кредитом цього рахунку відображається заборгованість за одержані від постачальників товарно-матеріальні цінності, за дебетом їх погашення. Аудит здійснюється окремо по кожному постачальнику за кожним документом (рахунком) на сплату. Під час одержання матеріалів необхідно зробити запис: дебет рахунка 20 «Виробничі запаси», 28 «Товари», кредит рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» [13].

Погляди Сука Л. являють собою наступні дані. Облік розрахунків з постачальниками і підрядниками ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Це активно-пасивний рахунок, який може мати одночасно два сальдо за дебетом — сума дебіторської заборгованості, і за кредитом — кредиторської. Рахунок 63 кредитується на вартість фактично одержаних товарно-матеріальних цінностей, спожитих робіт і послуг в кореспонденції з дебетом матеріальних і затратних рахунків. Запис робиться на підставі товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, актів приймання виконаних робіт і послуг. Отже за кредитом рахунка 63 записують суму згідно з розрахунковими документами і відносять в дебет рахунків 20, 21, 22, 23, 91, 92, 93, 64. За дебетом рахунку 63 обліковуються сплачені суми для погашення заборгованості з постачальниками і підрядниками, а також внесення підприємством попередньої оплати або погашення кредиторської заборгованості [15].

Основою аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками на думку Усача Б.Ф. є включення об'єкту, що будується до титульного списку, забезпечення відповідними джерелами інформації, наявності проектно-кошторисної документації, укладення договорів з підрядниками і які вимоги розрахунків, правильність застосування цін, розцінок, чи не має дописок обсягів виконаних робіт та достовірність поданих до опла-

ти рахунків із доданими до їх оплати актами про виконанні роботи [14].

На думку Гудзя О.Є., кредиторська заборгованість являє собою — головним чином, борги постачальникам, працівникам підприємства, бюджету і по єдиному соціальному податку тобто ті борги, на базі яких у великому ступені формуються затрати на продукцію, яка продається. Таким чином, автор характеризує слідуючий факт, нормальний факт оберненості кредиторської заборгованості — це одна із умов відсутності збоїв у діяльності підприємства її здійснення нормальних циклів діяльності [16].

В «Бухгалтерському словнику» дається таке визначення заборгованості — грошові суми, що підлягають оплаті, але ще неоплачені. Якщо основними суб'єктами розрахунків є підприємства — постачальник і покупець, то заборгованість у них виникає одночасно, але характеризується по різному: у постачальника — це сума, що підлягає одержанню, заборгованість покупця або дебіторська. У покупця — це сума, що підлягає оплаті, заборгованість перед постачальником або кредиторська заборгованість. Відповідно, постачальник і покупець є також кредитором і дебітором. В цьому ж словнику ці поняття визначенні в такий спосіб:

Кредитори — юридичні і фізичні особи, перед якими є визначена заборгованість підприємства.

Заборгованість кредиторська:

1. Суми заборгованості даного підприємства. Вона є одним із позикових джерел (тимчасово залучених) засобів підприємства. Підприємство може мати одночасно кредиторську і дебіторську заборгованість. Перекривати одну заборгованість іншою забороняється.

2. Дійсне (фактичне) зобов'язання підприємства, що виникло в результаті минулих подій, розрахунки за якими повинні привести до вилучення майна підприємства і зменшення певних ресурсів [17].

Досить цікавим та науково-обґрунтованим є розкриття теми обліку та аудиту за редакцією Давидова Г.М.

Одним з найвагоміших моментів, які характеризують фінансове становище підприємства, є стан розрахунків з кредиторами, які здійснюються за допомогою встановлення реальності кредиторської заборгованості, перевірка простроченої кредиторської заборгованості, встановлення кредиторської заборгованості строк позивної давності якої минув, перевірка списання простроченої заборгованості, перевірка обліку кредиторської заборгованості залежно від прийнятого методу визначення реалізації та видів реалізації. Відповідно до цього облік і аудит розрахунків здійснюється в два етапи.

На першому етапі необхідне встановлення, чи відображена в балансі заборгованість прострочена. Це встановлення зіставлення термінів розрахунків, указаних у договорах, розрахунках, рахунках-фактурах. Реальна картина наявності простроченої кредиторської заборгованості дає можливість більш точно розрахувати економічні показники щодо визначення фінансового стану підприємства.

На другому етапі розглядається кредиторська заборгованість, термін позову щодо якої минув [18].

Кредиторська заборгованість на думку Гончарука Я.М. — це найвагоміша частина зобов'язань підприємства, облік і аудит якої забезпечує вирішення завдань, що забезпечують реальність кредиторської заборгованості — як довгострокової, так і поточної, установлення причин і строків утворення заборгованості, перевірка наявності простроченої кредиторської заборгованості, вивчення кредиторської заборгованості, строк позовної давності якої минув, перевірка достовірності відображення за відповідними статтями балансу [19].

Для дослідження кредиторської заборгованості, на думку Савченко В.Я., необхідно перевірити достовірність інформації за видами і строками заборгованості. Для цього використовують пряме підтвердження, вивчення контрактів, договорів. У процесі аудиту дається оцінка умов заборгованості — з погляду їх реальності і повноти. Звертається увага на строки обмеження, використання ресурсів, можливість залучення додаткових джерел фінансування. Під час аудиту необхідно з'ясувати, чи існують договори за проведеними операціями з постачальниками та підрядниками, чи правильно вони оформлені, за наявності заборгованості необхідно встановити дату та причину виникнення заборгованості [20].

Необхідність результатів досліджень в області внутрішньогосподарського контролю кредиторської заборгованості пропонується в праці Загороднього В. Г., Мниха Є. В., Рудницького В. С., що визначається недостатнім ступенем розкриття ряду істотних теоретичних і прикладних положень. Як свідчать проведені теоретичні та практичні дослідження, питанням організації контролю кредиторської заборгованості приділялася недостатня увага, внаслідок чого ускладнюється дотримання основних методичних принципів ведення обліку, спотворюється інформація про фінансовий стан підприємства, стан розрахунків, знижується ефективність прийняття управлінських рішень. Зокрема, практично відсутні дослідження в області внутрішнього контролю кредиторської заборгованості. Необхідність удосконалення теоретичних й організаційних положень аналізу й

контролю кредиторської заборгованості, особливо в складних умовах реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку й поетапного переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності, не викликає сумніву [21].

Відповідно до статті, в якій викладені погляди Гуцаленко Л.В. та Шадрської Л.І., визначається сучасне бачення та характеристика кредиторської заборгованості в умовах існуючої кризи неплатежів в Україні, безконтрольне зростання кредиторської заборгованості стає поширеним явищем. Розрахунки з кредиторами, постачальниками та підрядниками на вітчизняних підприємствах мають не зовсім позитивну характеристику, оскільки мають місце значні суми заборгованості та тривалі терміни її погашення. Одним з найбільш складних та суперечливих питань, які зумовлені проблемою неплатежів є постановка правильно організованого контролю обліку та аудиту кредиторської заборгованості з постачальниками та підрядниками, перш за все, повинна сприяти недопущенню прострочення термінів платежу і доведення заборгованості до стану безнадійної.

Динаміка й структура дебіторської й кредиторської заборгованості багато в чому залежить від проведення фінансового аналізу, поточного моніторингу якості розрахункових операцій і контролю виконання платіжної дисципліни. Внутрішній контроль буде здійснювати контроль всієї діяльності підприємства і покликаний досконало знати законодавство, що регулює господарську діяльність та внутрішні розпорядження, які складають його економічну нормативну базу, а також технологію виробництва [22].

Досить схожими є погляди Лень В.С., який в сучасному представленні характеризує кредиторську заборгованість. На його думку, вона є незамінною складовою бухгалтерського балансу підприємства та управління, рухом якої є установа таких договірних взаємовідносин с постачальниками, які виставляють терміни і розміри рахунків підприємства останніми, які залежать від поставки грошових коштів від покупців.

Своєчасність розрахунків підприємства з різними дебіторами та кредиторами впливає на безперервність виробничого процесу, успішність і результативність господарської діяльності, а рівень платоспроможності, фінансової стійкості та незалежності підприємства визначається сумлінним виконанням підприємствами своїх зобов'язань перед фінансово-кредитними установами, бюджетом, позабюджетними фондами і іншими підприємствами і організаціями [23].

На думку Шкірлі Н.Л., Нікульникова Т.Г. та Залізняка Н.В., зобов'язаннями підприємства

вважається заборгованість, яка виникла в результаті минулих подій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів підприємства, які втілюють в собі економічні вигоди, а поточні зобов'язання — це заборгованість, яка буде погашена протягом операційного циклу підприємства або протягом 12 місяців, починаючи з дати балансу. Тому для відображення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками призначена стаття балансу «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги», яка є вартісним вираженням зобов'язку здійснити платежі [24].

У своїй роботі Ізмайлова К.В. визначає кредиторську заборгованість, як суму, яку повинно сплатити підприємство (організація) в установленний термін юридичним або фізичним особам (кредиторам) внаслідок отримання ним коштів у грошовій або інших формах. Зобов'язання виникають через існуючі зобов'язки підприємства щодо передачі певних активів чи надання послуг іншому підприємству в майбутньому. Як правило, підприємство має кілька видів зобов'язань і значну кількість кредиторів, так само як і дебіторів [25].

Теоретичні аспекти визнання кредиторської заборгованості, за редакцією Бодюк А.В., мають наступну класифікацію. Кредиторська заборгованість — це суми короткострокових зобов'язань підприємства перед постачальниками, працівниками з оплати праці, бюджетом та інші фінансові зобов'язання. Стабільність (стійкість) фінансового стану характеризується обсягом і якісним складом кредиторської заборгованості, а її рух визначає стан платіжної дисципліни підприємства. Кредиторську заборгованість у межах нормативних термінів оплати рахунків чи зобов'язань вважають нормальною, а в разі порушення термінів платежів — простроченою [26].

Важливе значення поряд з теорією належить практиці, яка дає можливість визначити фінансовий стан підприємства, провести його аналіз, сформулювати висновки і пропозиції.

Об'єктом дослідження виступатимуть аграрні формування Ананьївського району Одеської області. За даними районного управління сільського господарства, на кінець 2010 року в Ананьївському районі було зареєстровано 72 сільськогосподарських підприємствах з різними формами власності (табл. 1).

Необхідно зазначити, що аграрні підприємницькі структури району на сьогодні функціонують на принципах самоокупності, самозабезпечення, самостійності у виборі напрямів діяльності і повної відповідальності за фінансові результати роботи.

Фінансово-економічна характеристика Ананьївського району потребує аналізу умов діяльності провідних сільськогосподарських

підприємств даного району, одним із яких є ДП ДГ «Жеребківське». Дане підприємство є базовим при порівнянні з іншими підприємствами досліджуваного району Одеської області.

Оскільки в Україні до останнього часу проходив процес послідовної концентрації виробництва сільськогосподарської продукції, розглянемо розміри виробництва в господарствах Ананьївського району загалом та в Жеребківській дослідній станції зокрема, за період 2008-2010 років і проаналізуємо причини їх зміни (табл. 2).

З даних таблиці 2 видно, що в цілому по сільськогосподарських підприємствах району в 2010 році, порівняно із 2008 роком, збільшення розмірів виробництва відбулося за такими статтями, як вартість активів станом на кінець року, в тому числі основних та оборотних засобів, розмір грошової виручки, площа сільськогосподарських угідь. Так, вартість активів станом на кінець 2010 року зросла в 2,9 рази, в тому числі основних засобів – в 1,9 рази і оборотних активів – в 3,2 рази, грошової виручки – в 3,5 рази.

Таблиця 1

Сільськогосподарські підприємства Ананьївського району за організаційно-правовими формами власності

Сільськогосподарські підприємства	Кількість, од.
Фермерські господарства (ФГ)	34
Селянсько-фермерські господарства (СФГ)	9
Приватні підприємства (ПП)	9
Приватно-орендні підприємства (ПОП)	1
Товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ)	14
Дочірні підприємства (ДП)	1
Державні підприємства (ДП)	1
Сільськогосподарські виробничі кооперативи (СВК)	3
Всього:	72

Таблиця 2

Розміри виробництва сільськогосподарських підприємств Ананьївського району

Показники	Сільськогосподарські підприємства Ананьївського району				В тому числі в ДП ДГ «Жеребківське»			
	Роки			2010 р. у % до 2008 р.	Роки			2010 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010		2008	2009	2010	
Вартість валової продукції в порівнянних цінах 2005 р., тис. грн.	13181,3	35724,1	27032,8	у 2 рази	1699,9	1292,2	3892,1	у 2,3 р
Площа сільськогосподарських угідь, га, в т. ч.:	24813,6	25653,9	25433,0	102,5	2386,5	2386,5	2386,5	100,00
рілля	24354,2	25307,3	24993,0	102,6	2053,0	2053,0	2053,0	100,00
сінокоси	517,7	397,9	432,5	83,6	47,0	47,0	47,0	100
багаторічні насадження	391,5	450,8	490,8	125,4	37,0	37,0	37,0	1000
Середньорічна чисельність робітників, чол., зайнятих у сільськогосподарському виробництві:	547	467	472	86,29	56	57	57	101,8
в рослинництві	446	386	402	90,13	29	29	38	131,0
в тваринництві	101	81	70	69,31	27	28	19	70,4
Вартість активів станом на кінець року, тис. грн.	16539,7	34120,0	47356,0	2,9р.	13744,0	13561,0	13726,0	99,9
Вартість основних засобів станом на кінець року, тис. грн.	3856,5	4341,0	7577,0	196,47	13569,0	6227,0	6381,0	47,0
Вартість оборотних засобів станом на кінець року, тис. грн.	12201,1	29632,0	39196,0	3,2р.	1998,0	2154,0	3329,0	1,7 рази
Грошова виручка всього, тис. грн., в т. ч.:	9198,2	21378,0	32084,0	3,5р.	2025,0	2424,0	3346,0	165,2
від рослинництва	16339,8	38339,1	50011,9	3,1р.	1756,0	2104,0	3071,0	174,9
від тваринництва	2743,0	3929,2	2489,2	90,75	269,0	320,0	275,0	102,2

Розглядаючи зміну розмірів виробництва на прикладі конкретного сільськогосподарського підприємства, варто відмітити зміни розмірів виробництва за такими статтями: вартість активів в 2010 році порівняно із 2008 роком зменшилась на 0,01 %, вартість оборотних засобів на – 1,7 рази, розмір грошової виручки на 65,2%. Площа сільськогосподарських угідь на протязі 2008-2010 років залишилась незмінною і склала відповідно 2365,5 га. Зменшення спостерігається лише за статтею, як середньорічна чисельність робітників, що зайняті в тваринництві – на 29,6%. В цілому ж по підприємству за період дослідження відмічено зростання чисельності працівників на 1,8 %.

Необхідно також відмітити про зростання грошової виручки від реалізації продукції тваринництва у 2010 році порівняно з 2008 роком на 74,9 % та у рослинництві на 2,2%.

Така динаміка показників є в цілому позитивною і свідчить про нарощення та розширення обсягів виробництва і реалізації продукції, як по району, так і по даному сільськогосподарському підприємству.

Узагальнюючі показники щодо економічної ефективності діяльності підприємств Ананівського району в цілому, та по ДП ДГ «Жеребківське» зокрема, наведені в таблиці 3.

Фінансовий стан підприємства і його стабільність значною мірою залежить від того, яке майно є в розпорядженні підприємства, в які активи вкладено капітал і який дохід вони йому приносять. Тому, поглиблюючи аналіз, розглянемо склад та структуру майна сільськогосподарських підприємств району та порівняємо з даними Жеребківської дослідної станції за 2010 рік (табл. 4).

Розглядаючи склад та структуру майна сільськогосподарських підприємств району та в Жеребківській дослідній станції за 2010 рік, можна відмітити тенденцію як до збільшення, так і до зменшення.

Необоротні активи по сільськогосподарським підприємствам району на кінець 2010 року зросли на 2,2 %, по господарству вони зазнали також не значного збільшення на 1,2 %, за рахунок збільшення основних засобів. Оборотні активи на кінець року як по сільськогосподарським

Таблиця 3

Економічна ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств Ананівського району

Показники	Сільськогосподарські підприємства Ананівського району				В тому числі в ДП ДГ «Жеребківське»			
	Роки			2010 р. у % до 2008 р.	Роки			2010 р. у % до 2008 р.
	2008	2009	2010		2008	2009	2010	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, тис. грн.	9198,2	21378,0	32084,0	3,5р.	2086,0	2510,0	3367,0	161,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	6933,8	13736,0	22710,0	3,3р.	1624,0	2039,0	2659,0	163,7
Валовий прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	2264,4	7642,0	9374,0	4,1р.	462,0	471,0	708,0	153,2
Чистий прибуток (+), збиток (-), тис. грн.	277,7	7451,0	8840,0	31,8р.	105,0	86,0	587,0	у 5,6 раз
Валові витрати на виробництво с. г. продукції, тис. грн.	26513,2	44359,0	48785,7	184,0	2399,0	2467,0	3272,0	136,4
Окупність витрат, грн.	0,5	0,8	0,6	110,5	0,71	0,5	1,2	167,6
Припадає чистого доходу (виручки) від реалізації продукції з розрахунку на: 100 га с. г. угідь, тис. грн.	37,1	83,3	126,2	3,4р.	87,4	105,2	141,1	161,40
100 грн. основних засобів, грн.	238,5	492,5	423,4	177,5	48,3	86,6	61,0	126,3
1-го робітника, тис. грн.	16,8	45,8	67,9	4,0р.	26,9	35,9	27,7	102,7
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) основної діяльності, %	32,7	55,6	41,3	X	28,5	81,2	26,3	X
Рівень рентабельності (+), збитковості (-) використовуваних активів (капіталу), %	1,7	21,8	18,7	X	0,8	0,6	4,3	x

Таблиця 4

Вартість майна сільськогосподарських підприємств Ананьївського району за 2010 рік, тис. грн.

Активи	Сільськогосподарські підприємства району			В тому числі в ДП ДГ «Жеребківське»		
	На початок 2010 року	На кінець 2010 року	Відхилення (+,-) у % до початку року	На початок 2010 року	На кінець 2010 року	Відхилення (+,-) у % до початку року
1.Необоротні активи:						
Основні засоби	15119,0	15544,0	102,8	6227,0	6381,0	102,5
Інші необоротні активи	1,0	1,0	100,0	-	-	-
Всього за 1 розділом	22726,0	23222,0	102,2	13561,0	13726,0	101,2
2. Оборотні активи:						
Запаси	3515	3893	378,0	164,0	318,0	193,9
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	14618,0	25168,0	172,17	133,0	127,0	95,5
Дебіторська заборгованість за розрахунками	98,0	132,0	134,7	-	-	-
Інша дебіторська заборгованість	7571,0	8947,	118,17	12,0	19,0	158,3
Інші оборотні активи	98,0	14,0	14,3	-	-	-
Всього за 2 розділом	44452,0	70860,0	159,4	2154,0	3329,0	154,5
3. Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-
Загальна вартість майна господарства	67178,0	94082,0	140,05	15715,0	17055,0	108,5

підприємствам району, так і по господарству, зросли і склали відповідно на 59,4% та на 54,5%. По району цьому збільшенню сприяло вагоме зростання іншої дебіторської заборгованості – в 118,17 рази, а по ДП ДГ «Жеребківське» даного зростання не відбулося. Отже, відповідно і загальна вартість майна по сільськогосподарським підприємствам району збільшилась на 40,0%, та по господарству на 8,5%. Одна з найважливіших характеристик діяльності та фінансово-економічного добробуту підприємства є аналіз його фінансової стійкості. Він характеризує результат його поточного, інвестиційного та фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів.

Продовжуючи наші дослідження в наступній таблиці проаналізуємо динаміку показників фінансової незалежності сільськогосподарських підприємств Ананьївського району порівняно з ЖДС за 2010 рік (табл. 5).

Дані таблиці 5 свідчать про те, що розрахований нами коефіцієнт автономії (незалежності) є досить високим, як по сільськогосподарським підприємствам Ананьївського району, так і по ДП ДГ «Жеребківське», оскільки він вищий за нормативне значення 0,5. Це свідчить про збільшення фінансової незалежності підприємства і при цьому зменшується ризик фінансових ускладнень в майбутньому. Коефіцієнт стійкості (стабільності) теж

є більше норми > 1, а особливо це спостерігається в ДП ДГ «Жеребківське», на кінець року він склав 16,09, це свідчить про те, що підприємство більш фінансово стійке і незалежне від зовнішніх кредиторів та інвесторів. Також позитивним чинником є те, що коефіцієнт фінансування менше 1, як по сільськогосподарським підприємствам району, так і по господарству.

Отже ситуація по сільськогосподарським підприємствам району щодо динаміки показників фінансової незалежності в 2010 році є позитивною.

В ринкових умовах господарювання однією з найважливіших характеристик діяльності підприємств вважається ліквідність і платоспроможність. Вона визначає не тільки взаємовідносини підприємства з партнерами, суб'єктами фінансового ринку, державою, а й його успішне функціонування чи банкрутство. Результати аналізу ліквідності та платоспроможності цікавлять перш за все кредиторів підприємства, оскільки це дає відповідь на питання про його здатність погасити свої зобов'язання. Ліквідність – це здатність підприємства розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями шляхом перетворення активів на гроші.

Проаналізуємо динаміку показників ліквідності сільськогосподарських підприємств Ананьївського району та в ДП ДГ «Жеребківське» за 2010 рік за даними таблиці 6.

Таблиця 5

Показники фінансової незалежності сільськогосподарських підприємств
Ананьївського району за 2010 рік

Коефіцієнти	Порядок розрахунку	Сільськогосподарські підприємства Ананьївського району			В тому числі в ДП ДГ «Жеребківське»		
		На початок року	На кінець року	Абсолютна зміна (+,-)	На початок року	На кінець року	Абсолютна зміна (+,-)
Фінансування	ф.1, р.(480+620)/р.380	0,53	0,60	0,07	0,04	0,06	0,02
Автономії (незалежності)	ф.1, р.380/р.640	0,48	0,50	0,02	0,96	0,94	-0,02
Стійкості (стабільності)	ф.1, р.380/(480+620)	1,87	1,66	-0,21	22,94	16,09	-6,85

Таблиця 6

Показники ліквідності сільськогосподарських підприємств
Ананьївського району за 2010 рік

Коефіцієнти	Порядок розрахунку	Сільськогосподарські підприємства Ананьївського району			В тому числі в ДП ДГ «Жеребківське»		
		На початок року	На кінець року	Абсолютна зміна (+,-)	На початок року	На кінець року	Абсолютна зміна (+,-)
Абсолютної ліквідності	ф.1, р.(220+230+240)/р.620	0,004	0,56	0,56	0,006	0,58	0,57
Швидкої ліквідності	ф.1, р.260-(100+110+120+130+140)/р.620	1,39	1,77	0,38	0,30	0,73	0,43
Покриття	ф.1, р.260/р.620	2,75	2,51	- 0,24	4,33	3,34	-0,99

Аналіз даних таблиці свідчить про те, що коефіцієнт покриття по сільськогосподарським підприємствам району більше 2, що пов'язано із сповільненням оборотності активів та невиправданням дебіторської заборгованості. В Жеребківській дослідній станції (ЖДС) значення цього показника більше ніж 2, хоч і намітилася тенденція до його спаду на кінець року.

Щодо коефіцієнта швидкої ліквідності, то в ЖДС він є досить низьким, тому що нормативне значення його на початок 2010 року становило 0,30, це свідчить про те, що на підприємстві не відповідний рівень дебіторської і кредиторської заборгованості, але прослідковуючи позитивну зміну росту даного показника на кінець 2010 року він сягає 0,73, що є позитивним зрушенням.

По сільськогосподарським підприємствам району, навпаки – він більше 1, це свідчить про неоправдане зростання дебіторської заборгованості. Також з таблиці видно, що підприємство було неплатоспроможне. За даними таблиці, на початок 2010 року показник абсолютної ліквідності сягав 0,006, що свідчило про неготовність підприємства ліквідувати короткострокову заборгованість, але його зміна на кінець 2010 року в розмірі 0,58, що є більше ніж 0,2 та є позитивним зрушенням роботи господарства.

Значна питома вага в складі джерел коштів підприємства, як відомо, належить позичковим коштам, у тому числі й кредиторській заборгованості. Тому необхідно вивчати та аналізувати поряд з дебіторською заборгованістю і кредиторську, її склад, структуру, а потім провести порівняльний аналіз із дебіторською заборгованістю.

Таблиця 7

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей за товари, роботи, послуги по сільськогосподарських підприємствах Ананьївського району

Показники	Роки			Відхилення (+;-) 2010 р. від 2008 р.	2010 рік у % до 2008 року
	2008	2009	2010		
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	2529,0	9925,0	25168,0	5994,0	у 10 раз
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	3878,0	12741,0	4498,0	620,0	116,0
Перевищення заборгованості, тис. грн.					
– дебіторської	-	-	20670,0	20670,0	100,0
– кредиторської	1349,0	2546,0	-	-	-
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей	2,7	2,4	5,6	2,92	-
в тому числі в ДП ДГ «Жеребківське»					
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	59,0	133,0	127,0	68,0	у 2,2 рази
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	231,0	476,0	981,0	750,0	У 4,2 рази
Перевищення заборгованості, тис. грн.					
– дебіторської	-	-	-	-	-
– кредиторської	172,0	343,0	854,0	682,0	У 5 раз
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей	0,26	0,28	0,13	- 0,13	-

Аналіз власне кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс». Для цього розраховують питому вагу кожного виду кредиторської заборгованості в загальній сумі. Такі показники розраховуються за звітом і за планом, а порівнюючи їх, визначають відхилення в структурі кредиторської заборгованості, установлюють причини змін її окремих складових і розробляють заходи для регулювання заборгованості, особливо тих її складових, які негативно впливають на діяльність підприємства. Як правило, основною причиною змін структури кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі. Це може підтвердити порівняльний аналіз кредиторської та дебіторської заборгованості.

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості на кінець звітної періоду передбачає також її порівняльний аналіз. Результатом такого аналізу може бути виявлення: а) збільшення або зменшення дебіторської заборгованості; б) збільшення або зменшення кредиторської заборгованості. Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану підприємства. Так, зменшення дебіторської заборгованості про-

ти кредиторської може статися через погіршення стосунків з клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців продукції. Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності покупців.

У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську. Деякі економісти-теоретики вважають, що це свідчить про раціональне використання коштів, оскільки підприємство залучає в оборот більше коштів, ніж відволікає з обороту. Але бухгалтери-практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості. Отже, аналізуючи дані дебіторської і кредиторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, виходячи з конкретної виробничої ситуації на підприємстві.

Тому перейдемо до порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей за товари, роботи, послуги який наведений в табл. 7.

Відслідковуючи дані зміни по підприємствам району за 2008-2010 роки можна відмітити, що сума кредиторської заборгованості зменшилась на 36,7 %, по базовому підприємству, навпаки – збільшилась у 2,4 рази. Збільшення по

цій статті є негативним показником діяльності підприємства. Тому позитивним явищем є її зменшення, оскільки ця тенденція прослідковується по підприємствах району. Збільшення по статті дебіторська заборгованість є характерним як для підприємств району (у 1,9 раз), так і по ДП ДГ «Жерібківське» (у 2,2 рази).

Наглядно зміни кредиторської заборгованості за період 2008-2010 років відносно дебіторської заборгованості представлено на рис. 1.

Наведений графік досить чітко характеризує та наглядно зображує тенденцію зміни кредиторської та дебіторської заборгованостей в підприємствах району, тобто на кінець 2010 року кредиторська заборгованість має тенденцію до зменшення і становить 4498,00 тис. грн., що свідчить

про можливість підприємств вчасно розраховуватись зі своїми постачальниками, а також про наявність вільних коштів для розрахунків. Щодо дебіторської заборгованості, то згідно з графіком, вона зростає відповідними темпами і на кінець 2010 року становить 25168,00 тис. грн. Дана інформація свідчить про відсутність коштів для розрахунків з підприємствами району у їх покупців, що спричиняє виникнення даного виду заборгованості.

Більш детально стан кредиторської заборгованості за 2008-2010 роки розглянемо за даними, що наведені в наступній таблиці.

Дані таблиці 8 свідчать про те, що заборгованість підприємств району по таким статтям як розрахунки з одержаних авансів, має місце

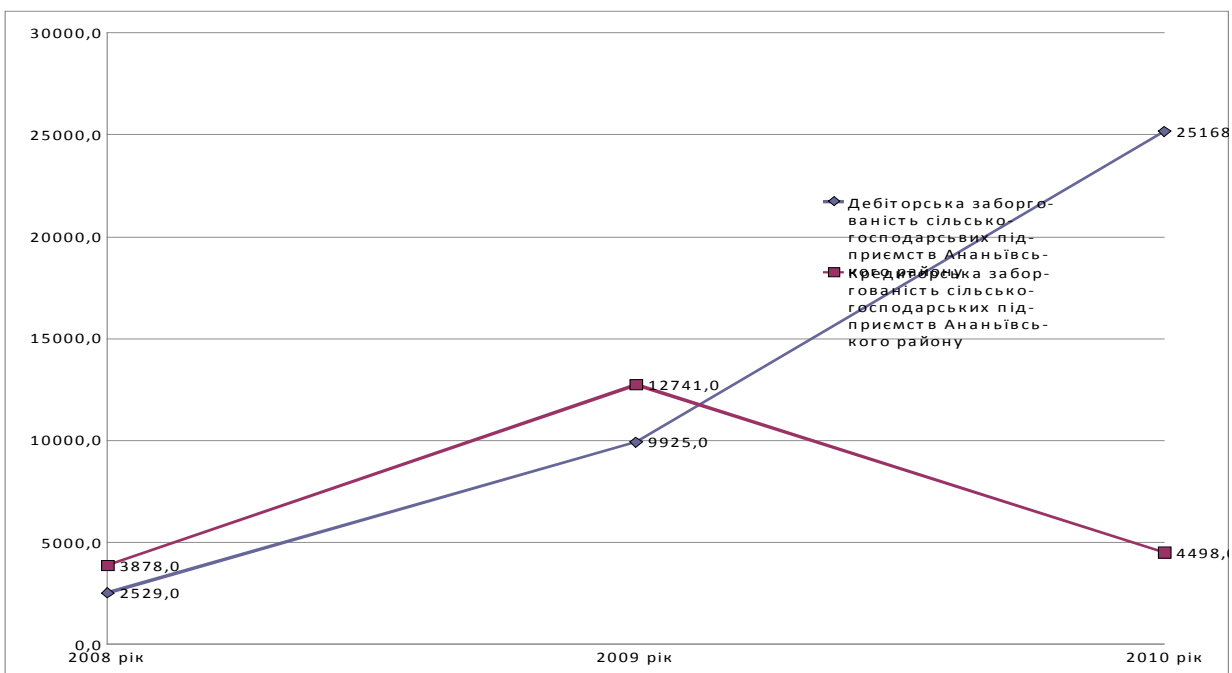

Рис. 1. Співставлення даних дебіторської та кредиторської заборгованостей по сільськогосподарських підприємствах Ананівського району за 2008-2010 роки, тис.грн.

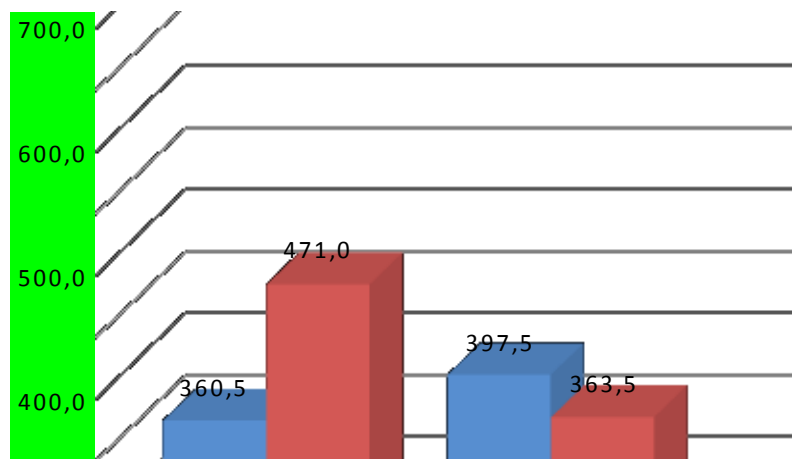

Рис. 2. Співставлення даних дебіторської та кредиторської заборгованостей за 2006-2010 роки, тис.грн.

Склад та структура кредиторської заборгованості
по сільськогосподарських підприємствах Ананіївського району

Показники	Роки			Відхилення 2010 р. від 2008 р.(+;-)	2010 рік у%до 2008 року
	2008	2009	2010		
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	3878,0	12741,0	4498,0	620,0	116,0
Поточні зобов'язання за розрахунками, тис.г рн.					
з одержаних авансів	47,0	47,0	21952,0	21902,0	у 467 раз
з бюджетом	69,0	105,0	1114,0	1045,0	у 16 раз
з позабюджетних платежів	-	-	-	-	-
зі страхування	9,0	6,0	70,0	61,0	у 7 рази
з оплати праці	36,0	7,0	113,0	77,0	144,9
з учасниками	69,0	98,0	109,0	40,0	160,0
із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	-
Інші поточні зобов'язання	183,0	109,0	349,0	266,0	у 1,9 раз
в тому числі Жеребківська дослідна станція					
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, тис. грн.	213,0	476,0	981,0	768,0	у 4,6 раз
Поточні зобов'язання за розрахунками, тис. грн.					
з одержаних авансів	-	-	-	-	-
з бюджетом	30,0	-	-	-	-
з позабюджетних платежів	-	-	-	-	-
зі страхування	7,0				
з оплати праці	40,0	-	-	-	-
з учасниками	-	-	-	-	-
із внутрішніх розрахунків	-	-	-	-	
Інші поточні зобов'язання	16,0	22,0	17,0	1,0	106,3

Таблиця 9

Комплексна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованостей
ДП ДГ «Жеребківське» за 2006–2010 роки

Показники	Періоди							
	2006	2007	2008	2009	2010	2010 р. до 2006 р.		
	2	3	4	5	6	+,-	%	
1						7	8	
Вихідна інформація тис. грн.								
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	1312,0	1406,0	2086,0	2510,0	3367,0	2055,0	156,63	
Операційні витрати	1968,0	1939,0	2999,0	2797,0	3793,0	1825,0	92,73	
Середньорічна величина дебіторської заборгованості	360,5	397,5	248,0	108,0	145,5	-215,0	-59,64	
Середньорічна величина кредиторської заборгованості	471,0	363,5	254,5	383,0	728,5	257,5	54,67	
Середньорічна вартість капіталу	4613,5	14886,5	15276,0	15728,5	16385,0	11771,5	255,15	
Середньорічна вартість оборотних активів	1885,0	1978,5	2001,0	2076,0	2741,5	856,5	45,44	
Середньорічна величина зобов'язань	506,0	490,5	368,0	681,0	831,5	325,5	64,33	
Середньорічна величина поточних зобов'язань	503,0	490,5	368,0	402,0	748,0	245,0	48,71	
Показники оцінки дебіторської заборгованості								
Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості	3,7	3,5	8,4	23,2	23,1	19,4	524,32	
Тривалість I обороту дебіторської заборгованості, днів	97,0	103,0	43,0	16,0	16,0	-81,0	-83,51	
Частка дебіторської заборгованості в капіталі, %	2,5	2,7	1,6	0,7	0,9	-1,6	-64,00	
Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах, %	19,1	20,1	12,4	5,2	5,3	-13,8	-72,25	
Відношення дебіторської заборгованості до кредиторської заборгованості, %	76,5	109,3	97,4	28,2	20,0	-56,5	-73,86	
Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	26	29	5	1	1	-25	-96	
Відношення дебіторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	27,3	28,3	11,9	4,3	4,3	-23,0	-84,25	
Показники оцінки кредиторської заборгованості								
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	4,2	5,3	11,8	7,3	5,2	1,0	23,81	
Тривалість I обороту кредиторської заборгованості, днів	86	68	31	49	69	-17	-20	
Частка кредиторської заборгованості в капіталі, %	3,2	2,4	1,7	2,4	4,4	1,2	37,50	
Частка кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях, %	93,1	74,1	69,2	56,2	87,6	-5,5	-5,91	
Питома вага кредиторської заборгованості в оборотних активах, %	93,6	74,1	69,2	95,3	97,4	3,8	4,06	
Відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	25,0	18,4	12,7	18,4	26,6	1,6	6,40	
Припадає кредиторської заборгованості на 1 грн. дебіторської заборгованості, грн.	1,3	0,9	1,0	3,5	5,0	3,7	284,62	
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	20	13	3	8	13	-7	-35	
Відношення кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), %	35,6	25,9	12,2	15,3	21,6	-14,0	-39,33	

в звітному періоді, за розрахунками з бюджетом збільшилась у 16 раз в порівнянні з 2008 роком, з оплати праці збільшилась на 144,9%, з учасниками на 60,0 % та інші поточні зобов'язання збільшились у 1,9 рази. Що стосується базового підприємства – Жеребківської дослідної станції, то дані статі витрат відсутні, що є позитивним результатом діяльності підприємства і свідчить про мобільність використання грошових коштів. Збільшення витрат прослідковується по статті “Інші поточні зобов'язання” – на 6,4%.

Для того, щоб реально оцінити кредиторську заборгованість в ДП ДГ «Жеребківське», доцільним буде проведення комплексної оцінки дебіторської та кредиторської заборгованостей в даному підприємстві, яка дасть можливість порівняти дані показники за період 2006-2010 рр. (табл. 9).

Проведений нами аналіз даних таблиці 9 дає можливість стверджувати про позитивні тенденції, які відслідковувались протягом 2006-2010 років в ДП ДГ «Жеребківське». До ряду цих показників можна віднести збільшення чистого доходу (виручки) від реалізації на 2055 тис. грн. (56,6 %). Середньорічна величина дебіторської заборгованості зменшилась на 215 тис. грн. (59,6%), що свідчить про тенденцію вчасно проведених розрахунків та зменшення дебіторської заборгованості як такої.

До негативних тенденцій діяльності підприємства слід віднести збільшення кредиторської заборгованості на 257,5 тис. грн. (54,7 %).

Коефіцієнт обертання дебіторської заборгованості зріс на 19,4%, кредиторської – в 1 раз, тобто підприємство не в змозі швидко маніпулювати зобов'язаннями, що виникли та відсутність можливостей в найкоротші строки її ліквідувати. Тривалість обороту за кожним видом заборгованостей має тенденцію до зниження. Так, даний показник зменшився протягом 2006-2010 років по дебіторській заборгованості на 83,5%, по кредиторській – на 19,8 %. Частка дебіторської заборгованості в капіталі зменшилась на 64%, кредиторської – на 37,5%.

Наглядно співставлення даних дебіторської та кредиторської заборгованостей за 2006-2010 роки зображено на рис. 2.

Висновки. Проведений аналіз умов господарювання сільськогосподарських підприємств Ананьївського району, дає можливість стверджувати, що в загальній оцінці досліджувані показники є задовільними. Проте, існує ряд чинників, які гальмують процеси росту результатів діяльності та значною мірою впливають на їх розмір. Це, насамперед, високий рівень виробничої собівартості та собівартості реалізації, яку в деяких окремих підприємствах не покривають доходи. Зменшен-

ня витрат на виробництво та реалізацію забезпечить підприємству конкурентоспроможність на ринку, зростання прибутку, рентабельності, тому аналіз досягнення неухильного зниження собівартості, пошуку резервів подальшої економії усіх витрат є одним з обов'язкових напрямків економічної діяльності будь-якого підприємства та досліджуваних, зокрема.

За результатами проведеного дослідження дебіторсько-кредиторської заборгованості 72 сільськогосподарських підприємств, до аналізу дебіторсько-кредиторської заборгованості як інструменту покращення фінансового стану та формування стратегії кредитної політики в умовах інфляції, а також надано наступні пропозиції: своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

винаходити можливості збільшення кількості замовників з метою зменшення масштабу ризику несплати;

контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями. В умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально одержує лише частину вартості виконаних робіт. Тому необхідно розширити систему авансових платежів;

своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської і кредиторської заборгованості, до яких, в першу чергу, відносяться прострочена заборгованість постачальникам, прострочена заборгованість покупців понад три місяці, прострочена заборгованість з оплати праці і по платежах до бюджету, позабюджетних фондів.

Література:

1. Алексеева А.В. Облік розрахунків / А. Алексеева // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 39. – С. 4-7.
2. Іванюта П.В. Управлінські інформаційні системи в аналізі та аудиті : навч. посіб. / П.В. Іванюта. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 375 с.
3. Камінська Т.Г. Облік розрахункових операцій у конфігурації для сільськогосподарських підприємств програми «1С: Предприятие 7.7 Бухгалтерский учет для Украины» / Т.Г. Камінська // Економіка АПК. – 2007. – №3. – С. 85-93.
4. Клименко О.В. Інформаційні системи і технології в обліку / О.В. Клименко. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
5. Крисюк В.І. Ревізія і контроль у промисловому підприємстві : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В.І. Крисюк, М.М. Каленський, А.Д. Бутко, О.В. Юрченко. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – 126 с.
6. Дугар Т.Є. Умови визнання заборгованості при обліку розрахункових операцій / Т.Є. Дугар // Економіка АПК. – 2006. – №2. – С. 120-123.

7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 31.01.2000р. № 20 зі змінами і доповненнями // Інфодиск: Законодавство — 2008.
8. Деева Н.М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Н.М. Деева, О.І. Дедіков. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 328 с.
9. Гаркавін Р.О. Розрахункові операції: розрахунки з постачальниками, що здійснюються в порядку «товар — гроші» / Р.О. Гаркавін // Школа бухгалтера. — 2008. — №16.
10. Огійчук М.Ф. Бухгалтерський облік на сільськогосподарських підприємствах: підручник / М.Ф. Огійчук, В.Я. Плаксієнко, Л.Г. Панченко. — К.: Алтера, 2007. — 979с.
11. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у сільському господарстві України: підручник / В.Я. Плаксієнко, Л.М. Письмаченко, Є.І. Рябий; за заг. ред. В.Я. Плаксієнко. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 490 с.
12. Арутюнова О.Л. Первичные учетные документы и бухгалтерская отчетность в 2004 г. / О.Л. Арутюнова // Эксмо. — 2004.
13. Глушаков С.В. ПК для бухгалтера: учебник / С.В. Глушаков, В.Г. Мачула, О.В. Мачула. — Х.: Фолио, 2008. — 478 с.
14. Усач Б.Ф. Улучшенная версия «1С: Бухгалтерии» / Б.Ф. Усач // Бухгалтер и компьютер. — 2009. — №5. — С. 13.
15. Сук Л. Облік доходів і результатів діяльності / Л. Сук, П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. — 2007. — № 15-16 (192-193). — С. 41-47.
16. Гудзь О.Є. Хто повертає кредити? Матеріали науково-практичного семінару / О.Є Гудзь // Кредитування сільськогосподарського виробництва. — Агроаспект. — 2001. — № 10. — С. 6-8.
17. Власова І.Л. Облік розрахунків з кредиторами і дебіторами. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.lib.ua-gu.net.
18. Давидов Г.М. Аудит: Підручник / Г.М. Давидов. — К.: Знання, 2004. — 420 с.
19. Гончарук Я.Н. Аудит: підручник / Я.Н. Гончарук, В.С. Рудницький. — Львів: Оріяна-Нова, 2004. — 292 с.
20. Савченко В.Я. Аудит: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / В.Я. Савченко. — К.: КНЕУ, 2003. — 268 с.
21. Загородній В.Г. Облік, аналіз та аудит: навч. посіб. / В.Г. Загородній, Є.В. Мних, В.С. Рудницький. — К.: Кондор, 2009. — 618 с.
22. Гуцаленко Л.В. Управління фінансовими потоками підприємства у форматі дебіторської і кредиторської заборгованості / Л.В. Гуцаленко, Л.І. Шадрська // Економіст. — 2005. — №8. — С. 86-90.
23. Лень В.С. Бухгалтерський облік в Україні: Основи та практика: навч. посіб. / В.С. Лень, В.В. Гливенко. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 576 с.
24. Шкіря Н.Л. Основи бухгалтерського обліку: навч. посіб. / Н.Л. Шкіря, Т.Г. Нікульникова, Н.В. Залізник. — Львів: Магнолія Плюс, 2005. — 304 с.
25. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / К.В. Ізмайлова. — К.: МАУП, 2000. — 144 с.
26. Бодюк А.В. Методологічні та нормативно-правові аспекти аудиту підприємницької діяльності / А.В. Бодюк. — К.: Кондор, 2009. — 358 с.

Ниценко В.С., Обнявко А.В., Цуканов А.Ю., Кравчук А.А. Кредиторская задолженность в сельском хозяйстве: концептуально-практический взгляд

Аннотация. Кредиторская задолженность в сельском хозяйстве: концептуально-практический взгляд. Работа содержит глубокий концептуальный анализ основ кредиторской задолженности, основанной на исследованиях ведущих отечественных ученых. На основе данных сельхозпредприятий Ананьевского района Одесской области проведен анализ кредиторской задолженности, ее соотношение с дебиторской.

Ключевые слова: кредиторская задолженность, дебиторская задолженность, обязательства, сельскохозяйственное предприятие, финансовая независимость, ликвидность.

Nitsenko V.S., Obnyavko A.V., Tsukanov A.J., Kravchuk A.A. Credit debt in agriculture: conceptual and practical vision.

Summary. Article contains in depth analytical comprehensive analysis of credit debt basics. It is grounded on researches of Ukrainian scientists. The article provides the reader with analysis of the data on agricultural enterprises of Ananyiv rayon of Odeska oblast concerning payables and receivables.

Key words: payables, receivables, debt, agricultural enterprise, financial independence, liquidity.